

Ks. Zdzisław Żywica, Kościół Jezusa a judaizm i poganie według ewangelisty Mateusza. Teologia narratywna, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2006, ss. 408.

Publikacja ks. Z. Żywicy, *Kościół Jezusa a judaizm i poganie według ewangelisty Mateusza. Teologia narratywna*, opublikowana w roku 2006 stanowi rozprawę habilitacyjną autora związanego aktualnie z Wydziałem Teologii UWM w Olsztynie oraz szerzej pojętym środowiskiem teologicznym Warmii. Sam charakter publikacji sugeruje już jej wysoki poziom merytoryczny.

Temat książki sugeruje, iż przedmiotem badań autora stała się Ewangelia według św. Mateusza. Analizując jej tekst autor charakteryzuje relację pierwotnego chrześcijaństwa do judaizmu i pogan. Wyjątkową zaletą studium, podkreślaną także w recenzji wydawniczej ks. prof. R. Bartnickiego oraz ks. prof. J. Łacha jest całościowe omówienie Ewangelii według św. Mateusza oraz metodologiczna dwupoziomowość lektury egzegetycznej, czyli odczytanie jej z perspektywy ostatecznego redaktora jak i odbiorców tekstu, żyjących w konkretnych realiach historyczno-kulturowych. Lektura synchroniczna tekstu umożliwia również uzyskanie bardziej spójnego obrazu teologicznego w nadziei bliższego poznania problemów pierwotnego chrześcijaństwa, ale także ułatwienia obecnego dialogu chrześcijan z judaizmem (zob. s. 32–38).

Już samo wprowadzenie do analizy narratywnej Mt stanowi źródło wielu ciekawych informacji dotyczących niezwykle napiętych i trudnych relacji chrześcijan, szczególnie judeochrześcijan i żydów w czasie ostatecznej redakcji ewangelii. Studium sytuacji historycznej początków judeochrześcijaństwa w Judei w I wieku stanowi główny punkt ogólnego wstępu do dalszych analiz (s. 22–31).

Analiza Mt pod kątem relacji Kościoła do żydów i pogan zawarta jest w dziewięciu rozdziałach, które odpowiadają kolejnym, następującym po sobie jednostkom strukturalnym, wyodrębnionym przez autora publikacji. Autor koncentruje się na kolejnych etapach narracji, omawiając konkretne teksty dotyczące zapowiedzianej w głównym tytule rozprawy kwestii.

W rozdziale I, zatytułowanym „Prolog jako narracja o początku historii Jezusa i wspólnoty Jego uczniów w Izraelu” (1,1–4,22) autor porusza kwestię obecności kobiet pogańskich w genealogii Jezusa Chrystusa (1,1–25), opisuje pierwsze kontakty Jezusa z poganami (2,1–23) oraz perspektywę profetyczną ich zbawienia wyrażoną w tekście Mt 3,1–4,22.

Rozdział II obejmuje analizę tekstu Mt 4,23–11,1 i nosi tytuł „Działalność Jezusa zmierzająca do ukształtowania wspólnoty uczniów — Kościoła w Izraelu”.

Pośród kwestii szczegółowych autor umieszcza temat „Konstytucji” królestwa Bożego (s. 48–55), otwartości na pogan i prześladowań ze strony żydów (s. 55–66). Władzę sprawuje sam Jezus Syn Boży, nadzieja pogan i zgorzenie żydów (s. 59–61).

Rozdział III wprowadza temat potęgowania się konfliktu między Jezusem a przywódcami ludu Izraela istotny w treści Mt 11,2–16,12. Podstawowy problem stanowi konflikt między wiarą w Jezusa Syna Bożego i przyjmowaniem Ewangelii a tradycją starszych (14,1–15,28; s. 83–96). Tradycja ta według nauczania Jezusa jest bezwartościowa (15,29–16,12; s. 96–100).

Rozdział IV zatytułowany „Objawienie Boskiej godności Jezusa i zapowiedź przyszłego losu Syna Człowieczego a proces budowania Jego własnego Kościoła w Izraelu” obejmuje analizę Mt 16,13–18,35. Jak sugeruje brzmienie tytułu Boska godność Jezusa i Jego misja są esencjalnie związane z sensem istnienia i działania Kościoła Emanuela (s. 125). Pierwszym tekstem, który otwiera temat relacji Jezus-Bóg i Syn Człowieczy a Kościół jest opis ustanowienia Piotra Skalą Kościoła (Mt 16,13–20; s. 101).

Rozdział V zawiera analizę opisu drogi Jezusa i Jego uczniów z Galilei do Jerozolimy oraz wielkiej rzeszy, która Go naśladowała (Mt 19,1–20,34). Istotną rolę odgrywają tu wskazania etyczne odnośnie małżeństwa i bezżeństwa w Kościele (Mt 19,1–15), rezygnacja z tego co ludzkie (Mt 19,16–20,16) i postępowanie za Synem Człowieczym (Mt 20,17–34).

W rozdziale VI, zatytułowanym „Decydujące dzieło Jezusa: uzdrawiania wzroku i słuchu; religijnych przywódców ludu” (Mt 21,1–22,46) ks. Żywica bardzo dokładnie omawia trzy fundamentalne podstawy nowej jakości królestwa niebieskiego do których można zaliczyć nowy czas obecności Boga pośród swego ludu (Mt 21,1–17), potrzebę wiary i możliwość powszechnego zbawienia także pogan (Mt 21,18–22,14) oraz uznanie Jezusa za prawdziwego Nauczyciela, działającego w mocy Bożej (Mt 22,15–46).

W rozdziale VII, noszącym tytuł „Erygowanie przez Mesjasza i Syna Bożego własnego Kościoła w Izraelu jako odpowiedź na odrzucenie Jego osoby przez przywódców ludu” przedmiotem analizy jest tekst Mt 23,1–24,2. Oprócz nowości czasów przyczyną ustanowienia Kościoła jest niemożliwość uleczenia „duchowej ślepoty” przywódców ludu i ich niewiara w Jezusie (Mt 23,13–33; s. 222–236).

Rozdział VIII odnosi się do kwestii: „Przyszłości Kościoła Mesjasza i Syna Bożego w Izraelu i pośród wszystkich narodów aż do Paruzji Syna Człowieczego (Mt 24,3–25,46)”. Opis uniwersalnego charakteru sądu ostatecznego jest jednym z kluczowych tekstów analizowanych w tym rozdziale, zawierających wskazówki dla wszystkich narodów (s. 246–261).

Ostatni IX rozdział publikacji nosi tytuł: „Męka, śmierć i wskrzeszenie Jezusa znakiem końca historii Jego Kościoła jedynie w Izraelu”. Obejmuje analizę tekstu Mt 26,1–28,20. W opinii Mt sprzeciw żydów nie powstrzyma Kościoła nauczającego w całym świecie (Mt 26,1–16). Uczniowie uciekają i są rozproszeni w Izraelu (Mt 26,17–27,61), ale i tak Ewangelia jest głoszona po całym świecie (Mt 27,62–28,20). Gorycz rozdzielenia podkreśla udział elit Izraela w procesie Jezusa (Mt 26,57–27,10) oraz odpowiedzialność za Jego skazanie przypisana całemu ludowi (Mt 26,11–62).

Analiza egzegetyczna przeprowadzona została bardzo wyczerpująco z bardzo bogatym odniesieniem zarówno do źródeł starotestamentalnych, literatury apokryficznej (np. 17 Psalm Salomona) i rabinistycznej oraz uwzględnieniem najnowszej literatury światowej dotyczącej badanych kwestii. Stanowi zatem doskonałe źródło wiedzy dla osób zainteresowanych relacją Kościoła do judaizmu w kontekście Ewangelii według św. Mateusza. Autor nie widzi w tekście Mt, często wskazywanego przez niektóre środowiska żydowskie zjawiska antysemityzmu. Zauważa kwestię polemiki z przywódcami narodu, natomiast sama Ewangelia jest według ks. Żywicy pismem silnych związków judeochrześcijańskich, zakorzenionym w realiach początków chrześcijaństwa w Judei (s. 360–361). Nie ma podstaw, by nazywać Ewangelię według św. Mateusza pismem antysemickim, skoro została ona zredagowana przez chrześcijan pochodzenia żydowskiego, jest przepelniona treścią pism prorockich Starego Testamentu oraz jest niezrozumiała bez odniesienia do całego kontekstu literatury starotestamentalnej.

Rozprawa habilitacyjna ks. Zdzisława Żywicy jest cenną pozycją naukową. Autor, zajmując się od wielu lat Ewangelią według św. Mateusza oraz studiami biblijnymi potrafił w sposób bardzo wyważony i dojrzały podejść do problematyki niezwykle złożonej i niekiedy opacznie rozumianej w kontekście współczesnych kontaktów chrześcijańsko-żydowskich. Potrafił przy tym wydobyć całe piękno niezwykle bogatej teologii zawartej na kartach tej Ewangelii i ukazać ponadczasowy charakter jej przesłania.

Należy wyrazić nadzieję, że publikacja ta stanie się ważnym punktem odniesienia dla wszystkich, którzy zajmują się Ewangelią według św. Mateusza, zarówno od strony literackiej i egzegetycznej jak i szukają pomocy w głębszym zrozumieniu niezwykle skomplikowanego i trudnego kontekstu historycznego Ewangelii według św. Mateusza oraz innych pism nowotestamentalnych.

Ks. Marek Karczewski